

HATIR İÇİN TAŞINANIN UĞRADIĞI ZARARLARIN TRAFİK SİGORTASI KAPSAMINDA OLUP OLMADIĞI SORUNU VE YARGITAY UYGULAMASI

*Yrd.Doç.Dr. M.Emin BİLGE**

GİRİŞ

Karayolları Trafik Kanunu (KTK) esas olarak karayolunda motorlu araçların işletilmesinin sebep olduğu zararlardan, motorlu araç işleteninin ve bağlı olduğu teşebbüs sahibinin tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluğunu düzenlemektedir.

KTK.m.85'e göre; *"Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar"*.

KTK. m. 85/1'de düzenlenen bu kusursuz sorumluluk, tehlike esasına dayanan bir sorumluluktur. Diğer bir anlatımla kusur sorumluluğuna dayanmayan, salt aracın kullanılması sonucu, işletenin, -kusurlu olmasa dahi meydana gelen zarardan sorumlu olması durumudur. Motorlu araç işletilmesinin başkaları için yarattığı önemli tehlike, konunun bu şekilde ayrı bir kanunla düzenlenmesine yol açmıştır¹.

Kural olarak, tehlike esasına dayanan kusursuz bir sorumluluk sistemi getirmekte olan KTK, bazı durumlarda kusursuz sorumluluk sisteminin geçerli olmayacağı ve söz konusu durumlarda sorumluluğun genel hükümlere

* A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi.

¹ **Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, İstanbul 2000, s. 611; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul 1993, s. 523.

tabi olacağını belirtmektedir². Hatır taşıması sonucu, hatır için taşınan kişinin uğrayacağı zararlar ve aracın kendisine hatır için verildiği kişilerin uğrayacağı zararlar da KTK'nun, genel hükümlerin uygulanacağını belirttiği durumlardan birini oluşturmaktadır³.

KTK. m. 87/1'e göre; *"Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşınmakta ise veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa, işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu ve motorlu aracın maliki ile işleteni arasındaki ilişkide araca gelen zararlardan dolayı sorumluluk, genel hükümlere tabidir"*.

Diğer yandan kanunkoyucu, tehlike sorumluluğunu öngördüğü hallerde, sorumluluk sigortası yapma zorunluluğunu da getirmektedir

KTK. m. 91/1'e göre; *"İşletenlerin, bu Kanununun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur."*

KTK. m. 91'de sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğunun, KTK. m. 85/1'e tabi olan sorumluluklarda söz konusu olması, buna karşılık hatır taşımalarının ise KTK. m. 87/1'de genel hükümlere tabi tutulması, hatır için taşınanların veya hatır için kendilerine araç verilenlerin uğrayacakları zararların trafik sigortası kapsamında olmayacağı yönünde bir sonuca götürmektedir.

Ancak, aynı kanunun zorunlu sorumluluk sigortası dışında kalan hususlara ilişkin 92. maddesinde hatır için taşıma, sigorta kapsamı dışında kalan haller arasında sayılmamıştır. Yine, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları 1992 yılında değiştirilmiş ve değişiklikten önce genel şartların "Teminat Dışında Kalan Haller" başlıklı 3. maddesinin (g) bendindeki "Hatır için karşılıksız taşınan veya motorlu araçlar hatır için kendilerine verilen kimselerin bir trafik kazasında yaralanmaları

² Genel hükümlere tabi olan bu sorumluluklardan borç ilişkisine dayananlara o ilişkinin özel hükümleri veya BK.m.96 vd. hükümleri; haksız fiil hükümlerine tabi olanlara da BK.m.41-60 hükümleri uygulanacaktır. Birden çok sorumlu bulunması halinde müteselsil sorumluluk ve rücu BK.m.51 hükümlerine tabidir. **Oğuzman/Öz**, s. 632.

³ Hatır taşımasına ilişkin KTK. m. 87/1 de, bagaj ve benzeri eşya dışındaki eşya zararlarına ilişkin KTK.m.87/2'de, başka bir araç tarafından çekilen araçlara ilişkin KTK.m. 102/1'de, motorlu taşıtlar ve motorlu bisikletlerin sürücülerine ilişkin KTK. 103 ve 107/2. maddelerde, manevi tazminata ilişkin KTK.m.90'da, zarar gören motorlu araç işleteninin ve bağlı olduğu teşebbüs sahibinin malike karşı sorumluluğu KTK.m. 87/1'de, motorlu aracın çalınmış veya gaspedilmiş olduğunu bilerek binenlere karşı sorumluluk KTK. m. 107/2'de, yarış ve gösterilerden doğan birtakım sorumluluklar KTK.m. 105/2'de genel hükümlere tabi olacak sorumluluk halleri olarak düzenlenmiştir.

veya ölmeleri halinde işletene karşı ileri sürülen taleplerin teminat dışı kaldığı” yolundaki hüküm, genel şartlardan çıkarılmıştır.

Yukarıda açıkladığımız hukuki düzenlemeler, hatır için taşıma veya kendisine hatır için araç verilen kişilerin uğradığı zararların zorunlu trafik sigortası kapsamına dahil olup olmadığı noktasında değişik yargı kararlarının verilmesine ve öğretide farklı görüşlerin ileri sürülmesine neden olmaktadır.

I- GENEL OLARAK HATIR TAŞIMASI

Hatır taşımalarının veya aracın hatır için verilmesinin genel hükümlere tabi tutularak, işletenin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğunun daraltılmasının nedeni, hakkaniyet düşüncesidir. Zira, her şeyden önce işleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, zarar göreni, ticari bir sebeple ve özellikle para kazanma amacıyla değil, sırf hatır için, herhangi bir karşılık almadan taşımaktadır⁴. Böyle bir durumda işleteni zararın tamamından sorumlu tutmak, adalet duygusuna aykırı düşer⁵. Bunun için öncelikle, hangi tür taşınanın bir hatır taşımaları olduğunun iyi tespit edilmesi gerekir.

Genel olarak bir kimseyi memnun etmek için ücretsiz olarak araçta taşıma, “hatır taşımaları” olarak kabul edilmektedir. Hatır taşımalarında ana koşul, taşınanın ücretsiz olması ve taşıyanın da bir karşılık almaması ya da bir yararının bulunmamasıdır. Eğer taşıma veya aracın verilmesi bir edimin karşılığı olarak yapıyorsa, hatır için taşıma veya vermeden⁶ söz edilemez. Dolayısıyla hatır için taşıma veya vermenin herhangi bir karşılık almaksızın, iyilik yapmak veya nezaketten gerçekleştirilmesi şarttır⁷.

4 Şayet, “hatır için kendisine arabasını verdiği kişiye işleten bir başka arabayla çarpmışsa (veya işleteni sayıldığı bir araba çarpmışsa); artık bu durumda da KTK.m.85/f.1 hükmü uygulanmalıdır. KTK.m.87/f.1 hükmünün şeklen kapsamına giriyor görünse de, maddenin bu durumları kapsamak için getirilmediği söylenebilir, zira işletenin sorumlu olduğu araçlardan birinin gene sorumlu olduğu başka araçlardaki kişilere karşı yarattığı zararlardan trafikteki diğer araçlardaki kişilere göre daha az yükümlülük altında olması, yasakoyucunun arzuladığı bir sonuç olamaz”. **Oğuzman/ Öz**, s. 631, dpn. 247.

5 **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, İstanbul 1998, s. 703.

6 Aracın hatır için bir başkasına verilmesi kısa süreli olmalıdır. Aksi halde aracı alan, KTK.m.3 gereğince işleten sayılır. **Arkan, Sabih**, Yeni Karayolları Trafik Kanununun Sigorta ve Garanti Fonuna İlişkin Hükümleri Üzerinde Bir İnceleme, Sigorta Hukuku Dergisi, 1983, C. I, S. 3-4, s. 266, dpn. 43.

7 Franko, Nisim, Hatır Nakliyatı ve Hukuki Mahiyeti, Ankara 1992, s.20 vd.; Havutçu, Ay-

Taşımanın, hatır taşıması olma niteliğini giderecek olan karşılık veya yarar, maddi olabileceği gibi manevi de olabilir⁸. Örneğin, eş ve çocukların taşınmasında veya aracın bu kişilere verilmesi durumunda, maddi ve manevi yarar olduğundan, böyle durumlarda hatır taşıması ve aracın hatır için verilmesi söz konusu olmaz⁹. Yine, gece yalnız gitmeye korktuğundan ya da müşterek avlanmak için bir başkasını yanına almak durumunda da hatır taşıması söz konusu olmayacaktır¹⁰.

Maddi karşılık, ücret yanında, parayla ölçülebilen veya zaman içerisinde paraya dönüşebilecek tüm yararları kapsar. Müşteri potansiyelini artırmak için ücretsiz toplu taşıma, satışa çıkardığı aracı beğendirmek için araçla dolaşma hallerinde potansiyel yarar durumu olup, hatır ilişkisi söz konusu olmaz¹¹.

Yine, hatır taşımasının söz konusu olabilmesi için taşımanın iradi olmasının gerekliliği de doktrinde ifade edilmektedir. Bu unsur, taşıyanın ya da taşınanın zorla yaptığı ücretsiz taşıma ilişkisini, hatır taşımacılığı kapsamından dışlamaktadır¹².

Tarafları bağlayan bir hukuk kuralı uyarınca ücretsiz taşıma halinde de hatır taşımasından söz edilemez. Özel düzenlemeler uyarınca gazilerin, kamu personelinin, belli yaştan büyük ya da küçüklerin ücretsiz taşınmaları hatır taşıması oluşturmaz¹³.

Hatır için taşımada ivazsızlık esas ise de; ivazın önemsiz olması ve asıl olanın yardımcı olma arzusu olması halinde hatır taşımasının varlığı esastır¹⁴. Örnek olarak taşınan veya kendisine araç verilen kimsenin işletene veya adamlarına nezaket icabı yemek ısmarlaması veya yakıt masraflarına katılması, bir ivaz (karşılık) olarak kabul edilmemektedir¹⁵.

şe/Gökyayla, Emre, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Ankara 1999, s. 86; Aşçıoğlu, Çetin, Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları, Ankara 1989, s. 71.

8 2.12.1991- 1990/4396, 1991/6422 (Ulaş, Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara 1992, s. 363).

9 "Sigorta ettirenin eşi ve çocuklarıyla sigortalı araçta birlikte seyahat etmesinde, maddi ve manevi menfaati bulunduğundan bir hatır taşıması da söz konusu olmaz" 11.HD., 16.2.1990 T. 825 E. 963 K. (YKD. 1990/6, s.870).

10 **Orhunöz, Ergun**, Uygulamada Karayolları Trafik Kanununa Göre Sorumluluk Tazminat ve Sigorta, Ankara 1998, s. 123.

11 **İyimaya, Ahmet**, Hatır Taşımacılığı, Yargıtay Dergisi, Özel Sayı, 1989, C. 15, S. 1-4, s. 750.

12 Bkz., **Havutçu/Gökyayla**, s. 86 vd.; **İyimaya**, s. 751.

13 **İyimaya**, s. 750; **Zeyneloğlu, Ahmet**, Uygulamalı Taşıma Hukuku, Ankara 1980, s. 70,71.

14 **Eren**, s. 702.

15 **Oğuzman/Öz**, s. 631, dnp. 247; **Franko**, s. 31.

Hatır taşınmasından bahsedebilmek için işleten veya sürücünün zaman açısından veya mali açıdan (yahut diğer herhangi bir şekilde) bir harcamada bulunması ve bu harcamanın ayrıca işleten veya sürücü için "fazladan" bir nitelik taşınması yani "herhalde yapılacak olmaması" gerektiği de doktrinde ifade edilmektedir. Bu sebeple, bir otostopçuyu aracına alan yahut komşusunun şehir merkezine kadar kendisiyle gelmesine izin veren bir kişi "hatır taşınması" iddiasında bulunamayacaktır¹⁶.

Hatır taşımacılığının hukuki niteliği tartışmalıdır. Nitelik konusunda ortaya atılan düşünceler genel olarak; sözleşme, haksız fiil ve sözleşme benzeri ilişki olduğu şeklinde toplanabilir¹⁷. Türk öğretisinin ve uygulamasının ağırlıklı olarak haksız fiil görüşünü benimsediği görülmektedir¹⁸. Dolayısıyla bu ilişkiye BK.m.41-60 hükümlerinin uygulanması gerekecektir¹⁹.

II- KONUYA İLİŞKİN YARGITAY KARARLARI

Yargıtay, birtakım kararlarında hatır taşımalarının zorunlu trafik sigortası kapsamında olmadığını kabul etmektedir. Bu kararlardan örnek niteliğinde olan bazıları aşağıda verilmiştir²⁰.

- 16 Ünan, Samim, Zorunlu Trafik Sigortasının Kapsamı ve Hatır Taşınması ile Aracın Hatır İçin Karşılıksız Verilmesinin Bu Sigorta Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu, Sigorta Hukuku Dergisi, 1998, S.1, (Kısaltma:Kapsam) s. 161.
- 17 Bkz., Franko, s. 51 vd.; İyimaya, s. 752 vd.; Ülgen, Hüseyin, Türk Hukukunda ve Milletlerarası Hukukta Karayolu ile Yolcu ve Bagaj Taşıma, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından İkinci Taşımacılık Sempozyumu, Ankara 1985, s. 8,9; Zeyneloğlu, s. 68; Akman, Galip Şermet, Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul 1976, s. 124.
- 18 Bkz., Franko, s. 60 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altın, s.526, dph. 24; Akman, s.124; Zeyneloğlu, s. 68.
- 19 Bkz., Oğuzman/Öz, s. 632. Yargılama hukuku açısından hatır ilişkisinin davada ileri sürülmesinin teknik anlamda bir "defi" mi yoksa "itiraz" mı olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, hatır taşımacılığı teknik anlamda bir "itiraz" oluşturur. Bu nedenle davanın her safhasında ileri sürülebileceği gibi, mahkemece de resen göz önünde tutulur. Orhunöz, s. 126; İyimaya, s. 767; GÖKCAN, H. Tahsin/ KAYMAZ, Seydi, Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları, 2. Baskı, Ankara 2001, s. 194. Buna karşılık diğer bir görüşe göre; KTK. m. 87/1'de düzenlenen hatır işinin hukuki niteliği bir defi olup, itiraz değildir. İşleten veya araç işleticisinin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibinin bunu ileri sürmesi gerekir. Hakim, bunu kendiliğinden göz önünde tutamaz. Eren, s. 703,704.
- 20 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 5.4.1995 T, E. 1994/11-689, K. 1995-274: "...yasakoyucu, ...hatır veya nezaket için hiçbir bedel almadan yolcu götüren aracın işleticisini KTK'nun 85. madde kapsamı dışında bırakmakla hakkaniyet ilkesi bakımından tavrını açıkça koymuş ve onu tehlike sorumluluğu hükümleri kapsamına almamıştır. Bu gibi hallerde işletenin sorumluluğu genel hükümler çerçevesinde değerlendirilerek sorumluluk kapsamı ona göre

11.HD., 21.9.1995, 1995/7284, 1995/6607; "Karayolları Trafik Kanununun 91. maddesinde; "işletenlerin, anılan Kanununun 85. maddesinin 1. fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanması sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmalarının zorunlu olduğu..." belirtilmiş, aynı Yasanın 87. maddesinde; "...Yaralanan veya ölen kişi, hatır için karşılıksız taşınmakta ise, işletenin sorumluluğunun genel hükümlere tabi olduğu..." hükmüne bağlanmıştır. KTK'nun bu hükümleri dikkate alındığında, hatır taşımacılığından dolayı meydana gelen yaralanma ve ölüm nedenleriyle gelen zararların genel hükümlere tabi olduğu, diğer bir anlatımla, Mecburu Mali Mesuliyet Sigortası kapsamı ve güvencesi dışında kaldığı kabul edilmelidir."²¹

Buna karşılık, Yargıtay bazı kararlarında ise, yukarıdaki kararın tam aksi yönde kararlar vermiş ve görüşler ortaya koymuştur²². Bizim özellikle üzerinde durmak ve incelemek istediğimiz bu doğrultudaki son bir kararında Yargıtay, aşağıda belirtilen gerekçelerle hatır taşımalarının trafik sigortası kapsamında olduğu yönünde karar vermiştir:

4. HD., 18.11.1998 T, E.1998/6706, K.1998/9041:

taayn edileceğine göre, onun sigortasının bu kuralın dışına çıkılarak, hakkaniyet ilkesi gereğince sorumlu tutulması yasa hükmüne açıkça aykırı düşeceğinden..." (YKD., C. 21, S. 9, 1995, s. 1360 vd.).

11. HD., 9.7.1992, 1992/1236, 1992/8291: "dava konusu olayda davacılar işletenden tazminat taleplerini 2918 sayılı Yasanın 85/1. maddesi hükmüne göre değil, aynı Yasanın 87. maddesi uyarınca genel hükümlere göre isteyebileceklerinden ve yine aynı Yasanın 91. maddesi hükmü uyarınca da işletenlerin bu tür sorumlulukları zorunlu mali sorumluluk sigorta kapsamı dışında kaldığından mirasçılar tarafından sigortacı aleyhine açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken..." (YKD., C. 18, S. 9, 1992, s. 1381 vd.).

11. HD., 24.5.1993, 1992/3522, 1993/3873: "Karayolları Trafik Kanununun 87. maddesinde yaralanan veya ölen kişi hatır için karşılıksız taşınmakta ise sigortalının sorumluluğunun genel hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir. Kanunun bu açık hükmü karşısında hatır için taşınan kişilere karşı işletenin sorumluluğunun Trafik Kanununun 85. maddesinde düzenlenen özel sorumluluk (tehlike sorumluluğu) şeklinde olmayacağını kabulü gerekir...hatır taşımalarının zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında kaldığı sonucuna varılamaz." (YKD., C. 19, S. 12, 1993, s. 1831 vd.).

²¹ YKD., C. 22, S. 2, 1996, s. 262 vd.

²² 11. HD., 11.2.1994 T. Esas 1993/6464, 1994/958; "1992 yılı başından itibaren zorunlu trafik sigortalarında, primi de değerlendirilmek suretiyle sigorta kapsamı, hatır taşımacılığının da (teminat dışı hallerden çıkarılmak suretiyle) dahil edildiği".

11.HD., 24.12.1996 T, 1996/8642 E. 1996/9101 K.; "Taraflar arasında düzenlenen sigorta poliçesine ekli genel şartlarda hatır taşıması kaynaklı zararlar, sigorta teminatı dışındaki haller arasında gösterilmemiştir. Zorunlu trafik sigortasının, hatır taşımasının da dahil bulunduğu, aracın işletilmesine bağlı tehlike sorumluluk hallerini sigorta teminatı kapsamına aldığı, tehlike sorumluluğunun bu aracın işletilmesine bağlı olarak taşımanın türüne bakılmaksızın, üçüncü kişilere verilen zararları, somut olayda ise işletenin sigortalı araçta bulunan kişiye olan sorumluluğunu sigorta kuvertürü altına aldığı kabulü gerekir" (Gökcan/Kaymaz, s. 237).

"...Mali Sorumluluk Sigortasının, KTK. 85. maddesinden kaynaklanan zararlardan sorumlu olacağı, ancak o zararın oluşumuna neden olan olayda, hatır taşıması olduğu taktirde aynı Yasanın 87. maddesi itibariyle sorumlu tutulmayacağı sonucuna varmak doğru değildir. Yasanın 87. maddesi, salt hatır taşımasını değil, araç sahibi ile işleteni arasındaki ilişkiyi, zarar görenin beraberinde taşıdığı eşyanın zarar görmesinin de genel hükümlere tabi olduğunu hükme bağlamıştır. Burada getirilen ayrıcalık, hatır taşımasında, hakim ne ölçüde indirim yapması, hatır taşımasının hangi hallerde kabul edilmesi gibi BK'da düzenlenen genel ilkelerin uygulanmasının gerektiğidir. Nitekim BK'da da hatır taşıması ile ilgili bir düzenleme ve deyim yer almamaktadır. Ancak hatır taşımasının bulunduğu durumlarda, BK. 43. maddesindeki genel düzenleme itibariyle hakim tazminat kapsamını belirleyebileceği teoride ve yargı kararları ile kabul edilmiş bulunmaktadır.

Öte yandan, KTK 85.maddesi ile, ...düzenlenen sorumluluk, kusursuz sorumluluktur. Halbuki, genel hükümlerde, trafik kazası sonucu doğacak zararda, tehlike veya kusursuz sorumluluğu gerektiren bir düzenleme yer almamaktadır. Şu durumda hatır için taşıyan veya taşıtan işleten ise sorumluluğu kusur sorumluluğu olacaktır. Buna göre, KTK. 85. maddesindeki tehlike sorumluluğundan ayrılmakta ve böylece işletene daha hafif bir sorumluluk getirilmektedir. Diğer bir anlatımla işleten ancak, kusurlu olduğu, kusuru kanıtlandığı taktirde hatır için taşıdığı kişinin uğradığı zarardan sorumlu olacaktır. Bu halde mali sorumluluk sigortası, sigortalının kusursuz sorumluluk hallerinden doğan zarardan sorumlu tutulduğuna göre, daha hafif ve kusurlu sorumluluğu gerektiren durumlardan sorumlu tutulması doğal kabul edilmelidir. Daha ağırdan sorumlu tutulduğuna göre, daha hafifinden haydi haydi sorumlu tutulmalıdır. Bu bakımdan yasanın hatır taşıması sonucu doğan zarardan mali sorumluluk sigortasında sigortacının sorumlu tutulmaması gibi bir sonucu amaçladığı düşünülmemelidir. Nitekim, KTK 92. maddesinde, mali sorumluluk sigortası kapsamı dışında kalan durumlar tek tek ve sayılı olarak belirtilmiştir. Bunlar içinde hatır için taşınmada, sigortacının sorumlu olmayacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Uygulamada bu sonucun aksini öngören Yargıtay'ın diğer dairelerinin kararları bulunuyor ise de, bu kararlarda öngörülen düşünce ve gerekçelere katılamamaktayız"²³.

Görüldüğü gibi, Yargıtay'ın konuya ilişkin farklı görüşleri bulunmaktadır. Ancak ağırlık hatır taşımasının trafik sigortası kapsamı dışında kaldığı ve genel hükümlere tabi olduğu yolundadır. Ne var ki, yukarıda verdiğimiz

²³ Karar için bkz., Gökcan/Kaymaz, s. 252.

son kararlarında Yargıtay, hatır taşımalarının trafik sigortası kapsamına alınması gerektiğini ifade etmektedir.

III- DOKTRİNDEKİ GÖRÜŞLER

Doktrinde ileri sürülen görüşlerin büyük bir çoğunluğunda, hatır için taşınanın ve aracın hatır için verildiği kişinin uğrayacağı zararların zorunlu trafik sigortası kapsamına girmeyeceği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre; trafik sigortası, işletenlerin sadece KTK. m. 85/1'e tabi olan sorumluluklarını güvence altına almaktadır (KTK. m. 91/1). Bu nedenle, zarara uğrayan hatır yolcularının ve aracın hatır için kendilerine bırakıldığı kişilerin tazminat taleplerinin, trafik sigortasının kapsamına dahil olmaması gerekir²⁴.

Buna karşılık ikinci bir görüşe göre ise; KTK'nun 87. maddesi hatır için karşılıksız taşınmayı genel hükümlere tabi tutmuş olması sonucu, işletenin az veya çok sorumluluğu tartışılacaktır. Sorumluluğun olduğu yerde sorumluluk sigortasının da olması, aracın işletilme tehlikesinden doğan zararın giderilmesi için gereklidir. Yine, KTK'nun 92. maddesine göre; işletenin, eşinin usul ve furuunun kendisine evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin bedeni zararları, zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamı içindedir ve maddede hatır taşınması sigorta kapsamı dışında tutulmamıştır. İşletenin manevi menfaati olduğundan bu seyahatin hatır taşınması olmayacağı görüşüyle bu kimseler sigorta kapsamına dahil edilirken, karşılıksız taşımada, taşınanların sigorta kapsamı dışında tutulması, zorunlu mali sorumluluk sigortasının şekillendiği tehlike sorumluluğu ile bağdaşmamaktadır. Oysa taşınan herkes için tehlike mevcuttur. Bu nedenlerle; hatır için taşımadan doğan zararın, mali sorumluluk sigortası kapsamında mütalaa edilmesi gerekir²⁵.

Aynı yöndeki diğer bir görüşe göre de; trafik sigortası, motorlu aracın işletilmesine bağlı bir tehlike sorumluluğunu kapsamaktadır. Hatır taşımalarında, işletenin sorumluluğu için genel kuralların öngörülmesi, hatır taşımalarında taşınan kişiler yönünden ölüm veya yaralanmalardan doğan zararın anılan sigortanın kapsamı dışında kalmasını gerektirmez. Çünkü, tehlike sorumluluğu aracın işletilmesine bağlı olup, taşınanın türüne bağlı değildir. Aksi halin düşünülmesi, bir motorlu aracın işletilmesini tehlike kabul eden ve bu durumu zorunlu sigortaya bağlayan sisteme de aykırı olur. Öte yandan,

²⁴ Arkan, s. 267; Ünan, (Kapsam) s. 163; Havutçu/Gökyayla, s. 96, dph. 193; Nomer, E. Yıldız, Trafik Sigortasında Garanti Fonu, İstanbul 2000, s. 49; Karahasan, M. Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Birinci Cilt, İstanbul 1989, s. 776,777; Ulaş, s. 362.

²⁵ Metezade, Zihni, Hatır İçin Taşıma, Birlik'ten, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayını, S.1, Ocak 2000, <http://www.tsrbs.org.tr/private/trk/dergil.htm>; Aşçıoğlu, s. 87.

KTK. m. 92 de zorunlu mali sorumluluk sigortası dışında kalan haller tek tek sıralandığı halde burada hatır taşımaya yer verilmemiş bulunmaktadır. Bunun sonucu, hatır taşımaya tehlike sorumluluğuna bağlı olarak zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamı içinde kaldığının kabulü gerekir²⁶.

IV- DEĞERLENDİRME

1- Olan Hukuk Açısından

Mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde hatır için taşınan veya aracın kendisine hatır için verildiği kişilerin uğradığı zararlardan, araç sahibinin zorunlu trafik sigortasının sorumlu tutulması kanımca mümkün değildir. Zira, yasal düzenleme oldukça açık olup başkaca yorum yapmaya olanak vermemektedir. KTK. m. 91, açıkça zorunlu trafik sigortasının kapsamını KTK.m.85/I gereğince doğacak sorumluluk olarak belirlemiştir. KTK. m. 87 ise, hatır için taşınan kişilerin uğradıkları zararı tamamen farklı bir şekilde ele alarak, KTK. m. 85/I'ın kapsamından çıkarmıştır.

Sigorta Genel Şartlarındaki mevcut düzenleme de, hatır taşımalarının trafik sigortası kapsamında görülmesine destek olacak nitelikte değildir²⁷. KTK. m. 91, yukarıda da vurguladığımız gibi sadece işletenin KTK. m. 85/I'de düzenlenen sorumluluğu için sigorta zorunluluğu getirmiştir. Kanunda işletenin sorumluluğunun dayanağı (KTK. m. 85/I) açıkça zikredilmiş iken, Trafik Sigortası Genel Şartları madde zikretmeksizin kanuna genel bir atıf yapmakla yetinmiş ve sigortanın, işletenin KTK'ndan kaynaklanan sorumluluğunu kapsayacağını belirtmiştir. Hatır taşımaya kaynaklanan sorumluluk KTK'na tabi olmadığı için, Genel Şartlar'a göre de Trafik Sigortasının bu sorumluluğu karşılaması zorunluluğu bulunmayacaktır²⁸.

Karayolları Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği'ndeki düzenleme de, "olan hukuk" açısından bu konudaki mevcut hukuki iradeye örnek oluşturması açısından önemlidir. Şöyle ki, KTK. m. 108/1'e göre, zorunlu mali sorumluluk sigortasına tabi motorlu araçların sebep olacakları zararların, işletenin sorumluluğuna ilişkin kurallar uyarınca geçerli teminat tutarları

²⁶ Eriş, Gönen, Y.11.HD., 24.5.1993 T. 1992/3522 E. 1993/3873 K. – Y.HGK., 5.4.1995 T. 1994/11-689E. 1995/274 K. sayılı Yargıtay kararının karşı oy yazısı.

²⁷ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m.1'e göre; "Sigortacı bu poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre işletene düşen hukuki sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar temin eder."

²⁸ Ünán, (Kapsam) 163.

dahilinde karşılanması amacıyla Karayolları Trafik Garanti Sigortası Hesabı²⁹ oluşturulmuştur. Kazayı yapan aracın tespit edilememesi, geçerli tutar üzerinden trafik sigortasının yapılmamış olması ya da sigortacının iflas etmiş olması gibi durumlarda söz konusu Hesaba başvurulmaktadır. Garanti Sigortası Hesabını düzenleyen Karayolları Trafik Garanti Sigortası Yönetmeliğinin 15. maddesinin "b" bendine göre ise, "*hatır için karşılıksız taşınan kişiler ile hatır için aracın karşılıksız verildiği kişiye gelen bedensel zararlar*" Hesaptan karşılanacak zararlar kapsamı dışında tutulmuştur³⁰.

Hatır için taşınanların zararı, trafik sigortası kapsamında değerlendirildiği takdirde, Garanti Sigortası Hesabı kapsamına da dahil olması gerekir. Trafik sigortası kapsamında ve aynı durumda olan kişiler için Garanti Sigortası Hesabı güvencesi altında olma açısından farklı düzenlemelerin olması ve farklı sonuçların doğması düşünülemez.

Dolayısıyla, hatır için taşınanların uğradıkları zararların tazminine ilişkin yukarıda bahsettiğimiz hukuki düzenlemelerden çıkan sonuç; bu konudaki hukuki iradenin hatır için taşınanların zararlarının trafik sigortası kapsamında olmadığı yönündedir.

Diğer taraftan Karayolları Trafik Kanunu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının 1.3.1992 tarihinde değiştirilerek, 3. maddenin "g" bendindeki hatır için karşılıksız taşınanların yaralanmaları veya ölmeleri halinden kaynaklanan zararların sigorta teminatı dışında kalacağı hükmünün kaldırılması, bu tür zararların trafik sigortası kapsamına alındığı şeklinde yorumlanamaz. Zira, sigorta genel şartlarından bir düzenlemenin çıkarılması ya da genel şartlarda herhangi bir hükmün olmamasının mevcut yasal düzenleme üzerinde etkili olması ve yasal düzenlemelerden farklı sonuçların çıkmasına sebep olması düşünülemez. 1992 değişikliğinden önceki genel şartlardaki söz konusu hüküm, var olanın açıklanması niteliğinde olup, açıklamanın kaldırılması, temel hükmü etkilemeyecektir.

Son Yargıtay kararında ileri sürülen; "*mali sorumluluk sigortası, sigortalının kusursuz sorumluluk hallerinden doğan zarardan sorumlu tutulduğuna göre, daha hafif ve kusurlu sorumluluğu gerektiren durumlardan sorumlu tutulması doğal kabul edilmelidir. Daha ağırdan sorumlu tutulduğuna göre, daha hafifinden haydi haydi sorumlu tutulmalıdır*" görüşüne de katılma ola-

29 13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 8, 98 ve 107 nci maddeleri ile 108 inci maddesinde ve başlığında yer alan "Garanti Fonu" ibareleri ile "fon" ve "fon hesabı" ibareleri "Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı" olarak değiştirilmiştir. 21.2.2001 tarih ve 4629 numaralı "Bazı Fonların Tasfiyesi Hakkında Kanun" m.6. RG., 3.3.2001, S.24335.

30 Bkz., Nomer, s.47.

nağı göremiyoruz. Sigortacının sorumluluğunun kapsamı yasal düzenlemeler, sigorta genel şartları ve sigorta ettirenle sigortacı arasında kararlaştırılan özel hükümlere göre belirlenir. Bunların dışında sigortacının sorumluluğu konusunda “daha ağırından sorumlu olanın daha hafifinden de sorumlu olacağı” şeklindeki görüşün hukuki bir dayanağı yoktur. Bu önerme bizzat sorumluluk doğuran eylem ya da durumu oluşturan, yani asıl sorumlu açısından doğrudur. Ancak sigortacının sorumluluğu, asıl sorumlu olan kişinin bazı sorumluluklarının sigortacıya da yüklenmesi sonucu doğar ve sigortacının asıl yükümlüyle birlikte sorumlu tutulabileceği bu haller tamamen sigorta hukuku kurallarına göre belirlenir.

Yargıtay’ın; “*KTK 92. maddesinde, mali sorumluluk sigortası kapsamı dışında kalan durumlar tek tek ve sayılı olarak belirtilmiştir. Bunlar içinde hatır için taşınmada, sigortacının sorumlu olmayacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır*”, gerekçesine de katılmıyoruz.

Yasal düzenlemelerde veya sigorta poliçesinde tarif ve tayin edilen riziko çerçevesine girdiği halde, sigorta himayesinden çıkarılmış durumlarda bir muafiyetten söz edilebilir³¹. Yasal düzenleme veya poliçe kapsamına girmeyen bir rizikonun muafiyetler listesinde yer alması gereksiz bir düzenleme olacağı gibi, yer almaması da her hangi bir hukuki sonuç doğurmamaktadır³². KTK.m.92 de, aslında sigortacının KTK.m.85/1 kapsamına giren ve sorumluluğu altında olan, ancak özel olarak sigortacının sorumluluğu dışına çıkarılmak istenen durumları düzenleyen bir hüküm niteliğindedir³³. Hatır taşımacılığı KTK.m.85/1’in kapsamından çıkarıldığına göre, ayrıca, (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 1995 tarihindeki bir kararında³⁴ da belirttiği gibi) “sigortacının sorumluluğunu sınırlayan 92. maddede yer verilmesi abesle iştigal olur, diğer bir deyişle yasa tekniğine ters düşerdi”.

Hatır için taşınanların uğradıkları zararı trafik sigortacısından alamamaları gibi hakkaniyete aykırı bir sonucun önlenmesi amacıyla, KTK.m.87/1’in geniş yorumlanması gerektiği akla gelebilir. Şöyle ki; KTK.m.85/1’de mo-

31 **Kender, Rayegân**, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku I Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul 2001, s.227,228.

32 **Ünan**, (Kapsam) s.166.

33 KTK.m.92’de sayılan bazı istisnalar Türk Hukuku’nda zaten sigortanın kapsamına dahil bulunmamaktadır. Kuvertür dışında kalan bu hususların (KTK.m.92/a-c-e-f, bentleri) ayrıca istisna hükümleri arasında sayılması tamamen gereksiz olmaktadır. Bkz., **Ünan**, (Kapsam) s.154 vd.

34 Hukuk Genel Kurulu E.1994/ 11-689, K. 1995/274, T. 05.04.1995.

torlu aracın işletilmesinden doğan zararlar dile getirilmektedir. KTK.m.87’de hatır için taşınanların uğrayacakları zararlarda genel hükümlerin uygulanacağını belirtmesi, hatır için taşımadan doğan zararların aracın işletilmesinden doğan zararlar olduğu sonucunu değiştirmez. Dolayısıyla KTK.m.87 hükmünü, esas olarak KTK.m.85/1’den kaynaklanan bir sorumluluğun şart ve esaslarını belirleyen bir hüküm olarak yorumlamamız gerekeceği düşünülebilir. Arkan, konuya ilişkin olarak şöyle demektedir; *“Bu hususta adil bir çözüme ulaşabilmek amacıyla KTK 87/1’deki “işletenin sorumluluğu... genel hükümlere tabidir” ibaresinin, “ödenek tazminat miktarının tayini genel hükümlere (BK.43) tabidir” şeklinde, dar anlaşılması düşünülebilir. Bu çözüm, KTK.92’ye dayanılarak da güçlendirilebilir. Zira KTK 92’de mali sorumluluk sigortası dışında kalan hususlar düzenlenirken, hatır yolcularının taleplerinden söz edilmemiştir”*³⁵.

Arkan’ın da belirttiği gibi; KTK.m.87 deki hükmü; sorumluluğun şartlarının genel hükümlere tabi tutulduğu, sorumluluğun esas olarak KTK.m.85 kapsamında bulunan bir durum oluşturduğu yorumu yapılabilirse de, böyle bir yorumun yasal metinlerin açıklığı karşısında, yorum kurallarının biraz zorlanması anlamına geleceği kanısındayım.

Her ne kadar, sigorta hukukunda kuralların yorumlanmasında geniş ve esnek bir yorum tarzına gidilmesi gerektiği, bu sayede sigorta hukukunun günün gereklerini karşılayabileceği, aksi taktirde sigorta hukukundan beklenen amaçlara ulaşamayacağı, lafza göre değil, gayeye ve ihtiyaçlara göre yorum yapılması gerektiği ileri sürülebilirse de³⁶, kanımca geniş ve esnek bir yorum tarzının kabulü, kanunda bir boşluk olması veya açıklığın bulunmaması durumunda söz konusu olabilir. Yargıç, yasada olaya ilişkin açık bir kural bulunduğu sürece bunun dışına çıkamaz³⁷. Zira MK.m.1’de hakime verilen bu yetkinin temel şartı olarak açıkça hükmün bulunmamasından bahsedilmektedir. Bunun dışına çıkılarak, hiçbir durumda hakime kanunu düzeltme yetkisi verilmemiştir.

Yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde, hukuki düzenleme bakımından, işletenin sadece KTK.nun 85/1. maddesindeki sorumluluğunu üzerine alan sigortacının, bu madde kapsamı dışında kalan hatır taşımacılığında doğan zarardan sorumlu tutulmasının, yasal açıdan mümkün olmadığı sonu-

³⁵ Arkan, s. 267,268.

³⁶ Sigorta hukukunda yorum konusunda bkz., Arseven, Haydar, Sigorta Hukuku, Yenilenmiş 2. baskı İstanbul 1991, s. 66-68.

³⁷ Bkz., Edis, Seyfullah, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, Ankara 1987, s. 120 vd.; Zevkliler, Aydın/Acabey, M.Beşir/Gökyayla, K.Emre, Zevkliler Medeni Hukuk, 6. baskı, Ankara 2000, s. 69.

cu ortaya çıkmaktadır.

2- Olması Gereken Hukuk Açısından

Olması gereken hukuk açısından mevcut yasal düzenlemeden çıkan sonucun hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğu bir gerçektir. Zira, KTK.m.85/1'de düzenlenen kusursuz sorumluluk, motorlu araç işletilmesinin başkaları için yarattığı önemli tehlike göz önünde tutularak, işletenleri ağır bir sorumluluk altında bırakmaktadır. Yasa koyucu işleteni böyle ağır bir sorumluluk altına alırken, bir taraftan da, şayet işleten insani düşüncelerle bir taşıma yapmışsa, onu koruma gereği duymuş ve hatır için taşımalarda sorumluluk şartlarının genel hükümlere göre belirlenmesi esasını getirmiştir. Buna göre, hatır taşımalarından doğan sorumlulukta genel şartların uygulanması işletenin yararı düşünülerek getirilmiş bir düzenlemedir. Oysa, hatır taşımalarının trafik sigortasının güvencesi kapsamı dışında tutulması işletenin aleyhine sonuçlar doğuracaktır.

Şöyle ki, araç sahibinin ya da işletenin kusurlu olması durumunda, zararını sigorta şirketine tazmin ettiremeyen zarar gören hatır için taşınan, işleme başvuracak ve zararını işletenden isteyecektir. Dolayısıyla, ücretle veya herhangi maddi veya manevi bir menfaati karşılıklı taşıdığı kimselerin uğradığı zararları sigorta şirketince ödenen işleten, hatır için karşılıksız taşıdığı kimselerin uğradığı zararları ödemek durumunda kalabilecektir. Bu sonucun ise hakkaniyete aykırı olduğu, karşılıksız yardımda bulunan kişilerin, aynı işi bir ücret karşılığı yapanlara göre korumasız bir duruma düşecekleri, bunun da toplumdaki yardımlaşma ve iyilik duygularına zarar vereceği açıktır.

Sorumluluk sigortalarıyla her ne kadar sigorta ettirenin korunması amaçlanmış ise de, aslen sosyal anlamda, zarar gören üçüncü kişilerin korunması da bu sigorta türleri ile sağlanmaktadır. Özellikle trafik sigortasında bu amaç çok daha öne çıkar³⁸. Trafik Garanti Sigortası Hesabı, bunun en temel göstergesidir. Bu nedenle, hatır için taşımaları bu korumanın dışına alarak hatır için taşınanları korumasız bırakmanın hiçbir gerekçesi yoktur.

KTK.m.87, düzenleme tekniği açısından da başarılı bir hüküm sayılmaz; KTK.m.87/f.1 yaralanma ve ölüm durumundan bahsetmekte ve böyle durumlarda genel hükümlerin uygulanacağını öngörmektedir. KTK.m.87/f.2 ise, zarar görenin yanında bulunan bagaj ve benzeri eşya dışındaki mala gelen zararlar için yine genel hükümlerin uygulanacağını ifade etmektedir. Bu durumda, hatır taşımada zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve ben-

³⁸ Bkz., Eren, s.713.

zeri eşya zararlarında dolayı KTK.m.85/f.1'in mi yoksa genel hükümlerin mi uygulanacağı hususu tereddüt doğurmaktadır³⁹.

Yukarıda açıkladığımız hakkaniyete aykırı sonucun önlenmesi, mevcut tereddütlerin giderilmesi amacıyla bir takım yasal düzenlemelerin yapılması gerekli olmaktadır. Bu konuda akla gelebilecek ilk çözüm, KTK.m.87'nin hatır taşımalarını genel hükümlere tabi tutan düzenlemesinin kaldırılmasıdır⁴⁰. Bu sayede, benzer yabancı hukuk sistemlerindeki düzenleme şekli, bizim hukukumuzda da geçerlilik kazanmış olacaktır.

Şöyle ki, İsviçre ve Alman hukukunda hatır taşımaları özel düzenlemele-re konu edilmemiştir. Dolayısıyla, trafik kanunları ile getirilen sorumluluk sistemi, hatır için taşınanlar için de geçerli olmakta ve bu tür zararların sigorta kapsamında olup olmadığı hususunda da bir sorun ortaya çıkmamaktadır.

KTK'nun hukuki sorumluluğa ilişkin hükümlerine kaynak olan İsviçre hukukunda, hatır taşımaları sırasında meydana gelen zararlardan işleten, tehlike esasına göre sorumlu olmaktadır. KTK'nun hukuki sorumlulukla ilgili bölümlerinde İsviçre Trafik Kanununun büyük ölçüde etkisi olmuşsa da, hatır taşımalarına ilişkin hukuki düzenlemelerdeki gelişme ters yönde olmuştur. İsviçre'de hatır taşımalarına ilişkin düzenleme (SVG 59/3)⁴¹ 1975 yılında kaldırılmış olmasına rağmen, bizde 1953 tarihli 6085 sayılı KTK'da herhangi bir düzenleme yok iken, mevcut 2918 sayılı KTK'da, m.87 ile hatır taşımaları düzenleme kapsamına alınarak, hatır taşımacılığında ve aracın hatır için verilmesinde sorumluluk genel hükümlere tabi tutulmuştur⁴². Bu gün İsviçre'de bizde eskiden olduğu gibi, hatır taşımaları sırasında meydana gelen zararlardan, işleten tehlike sorumluluğuna göre sorumlu olmakta; buna rağmen

³⁹ Bu konuda Ünan'ın aşağıdaki fikirlerine biz de katılmaktayız: "*hatır taşımaları sırasında bagaj ve benzeri eşyanın zarara maruz kalmasından ileri gelen sorumluluğun KTK. m.85 f.1'e yani ağırlaştırılmış objektif sorumluluk rejimine tabi olması gerekmekte ise de, can zararını genel hükümlere bagaj ve benzeri eşya zararını tehlike sorumluluğuna tabi tutmak uygun olmadığından, kanımızca bu eşya zararları için dahi genel hükümler uygulanmalıdır.*" Ünan, (Kapsam) s.161.

⁴⁰ Ünan, Samim, Karayolları Trafik Kanunu'nun Sekizinci Kısımının "İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı Bulunduğu Teşebbüs Sahibinin Hukuki Sorumluluğu" Başlıklı Birinci Bölümü ile "Sigorta" Başlıklı İkinci Bölümünde Yapılan Değişikliklere Dair, Sigorta Hukuku Dergisi, 1998, S.1, s.84.

⁴¹ İsviçre hukukunda, eski İsviçre Trafik Kanununun (SVG- Strassenverkehrsgesetz) 59. maddesinin 3. fıkrasında "Yaralanan veya ölen kimse, hatır için karşılıksız taşınmış veya araç kendisine, hatır için karşılıksız bırakılmış bulunduğu taktirde; hakim, tazminatı indirebileceği gibi, özel durumlarda tamamen kaldırılmasına da karar verebilir. Bu kural, zarar görenin beraberinde taşınan şeylere gelen zararlar için de geçerlidir" hükmü bulunmaktaydı.

⁴² Kılıçoğlu, Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, Batıder 1984, C. XII, S. 2-3, s. 43.

men, taşınanın karşılıksız yapılması nedeniyle söz konusu durumlarda sorumluluk hukukunun genel kurallarına göre, işletenin zararı giderim yükümlülüğünün azaltılması mümkün olabileceği gibi, sorumluluktan kurtulmasının da mümkün olduğu kabul edilmektedir⁴³.

Alman hukukunda, StVG § 8a/1, motorlu taşıt aracıyla taşınan kişinin ölümü ya da yaralanması durumunda, bir bedel karşılığında ve taşıma faaliyeti çerçevesinde yapılan yolcu taşınması bakımından, işletenin § 7 uyarınca sorumlu tutulacağını öngörmekte; buna karşı hatır için taşıma ya da aracı hatır için kullandırma durumlarında, sorumluluk ilişkilerini düzenlemektedir. Bununla beraber, Alman öğreti ve uygulaması "hatır için taşıma" sorununu çeşitli görünümleri ile incelemiş ve bu gibi durumlarda, işletenin sorumluluğunun azaltılabileceği ya da duruma göre zararı giderim yükümlülüğünün tümüyle kaldırılabileceği sonucuna varmıştır⁴⁴.

Türk hukukunda da, bu konuda herhangi bir düzenleme ihtiva etmeyen eski KTK'nun geçerli olduğu dönemde, hatır için ücretsiz taşınmalar konusunda düzenleme bulunmayan hususlarda BK'nun genel hükümlerinin uygulanması gerektiği, böylece yargıcın BK.m.43/1'in ışığı altında, tazminatın çevresini takdir ederken hal ve şartları göz önünde tutacağı ve yolcunun karşılıksız olarak taşınmasını tazminat miktarını azaltıcı bir sebep sayacağı kabul edilmekteydi⁴⁵.

Bugün de, hatır taşınmalarını genel hükümlere tabi tutan KTK. m. 87/1 yürürlükten kaldırılarak, hatır taşınmaları da KTK'nun tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluk sistemine dahil edilebilir. Bu durumda, zararın tazmininde BK. m. 43/1 gereğince hatır ilişkisi göz önüne alınacaktır. Hatır için yardımda bulunma dolayısıyla zarar failine hükmedilecek tazminatta ne oranda indirim yapılması gerektiğini, hakim taktir yetkisine dayanarak (MK.m.4) kararlaştıracaktır.

Bu konuda düşünülebilecek diğer bir çözüm de, KTK.m.87/1'deki genel

43 Özsunay, Ergun, Türk Hukukunda İşletenin Sorumluluğu ve Sorumluluktan Kurtulması Bakımından "Kusur"un Etkisi ve Önemi, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu Ankara, 21-22 Ekim 1977, İstanbul 1980, s. 121; Ünan, (Kapsam) s. 163,164; Kılıçoğlu, s. 43

44 Özsunay, s. 118,

45 Zeyneloğlu, s. 68; Akman, s. 125; Özsunay, s. 122. Yargıtay da konuya ilişkin bir kararında şu hususları vurgulamaktadır; "olay günü yürürlükte olan 6085 sayılı Karayolları Trafik Yasasında hatır için taşınmayı düzenleyen bir hüküm yoksa da, hatır yolcusunun yaralanması durumunda BK.m.43/1 uyarınca tazminatın kapsamı belirlenmelidir" 4.HD., 15.2.1988 T. 8931 E. 1388 K. (Karahasan, s. 1101,1102)

hükümlere yapılan yollamanın, zorunlu trafik sigortası limitleri üzerindeki zararlar için söz konusu olacak şekilde yeniden hükme bağlanması olabilir. Bu durumda, sorumluluk sigortası limitleri içerisinde sorumluluk tehlike esasına tabi olacağından, sigortacı bu zarardan sorumlu olacaktır. Zarar sigortacı tarafından ödeneceğinden hatır için taşıyanın hakkaniyete aykırı bir sonuçla karşılaşması önlenmiş olacaktır. Aracın zorunlu trafik sigortasının bulunmaması durumunda ise, yasal yükümlülüğünü yerine getirmeyerek, üçüncü kişilerin durumunu riske atan işletenin tehlike esasına göre sorumlu tutulmasının hakkaniyete aykırı olduğu ileri sürülemeyecektir. Ayrıca bu durumda da hatır taşınması BK.m.43/1 uyarınca bir tazminattan indirim sebebi olacaktır⁴⁶.

SONUÇ

Hatır için taşınan ve kendilerine hatır için motorlu araç verilen kişilerin uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk konusunu düzenleyen Karayolları Trafik Kanunu'ndaki hükümlerin, trafik sigortacısının bu tür zararlardan sorumlu olup olmadığı noktasında hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurduğu ortadadır.

Şöyle ki, araç sahibinin ya da işletenin kusurlu olması durumunda, zararını sigorta şirketine tazmin ettiremeyen hatır için taşınan, işletene başvuracak ve zararını işletenden isteyecektir. Dolayısıyla, bir menfaati karşılı taşıdığı kimselerin uğradığı zararları sigorta şirketince ödenen işleten, hatır için karşılıksız taşıdığı kimselerin uğradığı zararları ödemek durumunda kalabilecektir. Bu sonucun hakkaniyete aykırı olduğu, karşılıksız yardımda bulunan kişilerin, aynı işi ücret karşılığı yapanlara göre korumasız bir duruma düşecekleri, bunun da toplumdaki yardımlaşma ve iyilik duygularına zarar vereceği açıktır.

Bu hakkaniyete aykırı sonucun ortadan kaldırılması düşüncesi, yargı organlarının, birbirlerine aykırı nitelikte kararlar vermelerine neden olduğu gibi, doktrinde de mevcut yasal düzenleme üzerinde farklı düşüncelerin ileri sürülmesine ve farklı yorumların yapılmasına neden olmuştur.

KTk.m.85/1, 87/1 ve 91/1'in açık düzenlemeleri karşısında, hatır için taşınan kişilerin uğradıkları zararları zorunlu sorumluluk sigortası kapsamında gören görüş ve bu yöndeki yargı kararlarına katılabilmek zordur. Dolayısıyla, yargı kararları arasında birliğin sağlanması, yargıya duyulan güvenin

⁴⁶ 6085 sayılı eski KTK.m.50/V'de zorunlu sigorta limitlerini esas alan, kusur sorumluluğukusur karinesine dayanan sorumluluk ayırımı için bkz., Tandoğan, Haluk, Trafik Kanununun Hukuki Mesuliyete Dair Hükümlerinde Yapılan Yeni Tadillerin Tahlil ve Tenkidi, Batider, 1961, C. 1, S. 1, s. 76 vd.

korunması ve hakkaniyete uygun bir hukuki sonucun elde edilebilmesi açısından birtakım yasal düzenlemelerin yapılması gerekli olmaktadır.

Bu amaçla, hatır için taşımalarından kaynaklanan sorumluluğu genel hükümlere tabi tutan KTK.m.87/1'in kaldırılması, düşünülebilecek bir çözüm şeklidir. Bu durumda, benzer yabancı hukuklarda da olduğu gibi, hatır taşımalarından kaynaklanan sorumluluk, tehlike sorumluluğu olarak kalacak, bununla birlikte yargıç, tazminatın hesaplanmasına ilişkin genel hükümler çerçevesinde (taşımının karşılıksız olmasına dayanarak) tazminattan indirim yapabilecektir.

Bu konuda düşünülebilecek diğer bir çözüm ise; KTK.m.87/1'deki genel hükümlere yapılan yollamanın, zorunlu trafik sigortası limitleri üzerindeki zararlar için söz konusu olacağı şekilde yeniden düzenlenmesi olabilir. Böylelikle, limitler dahilindeki zararlarda sigortacı sorumlu olacak, limiti aşan zararlarda ise, işleyen ya da bağlı olduğu teşebbüs sahibi genel hükümlere göre sorumlu olacaktır. Yasal yükümlülüğünü yerine getirmeyerek zorunlu sorumluluk sigortasını yaptırmamış olan işletenin, sorumluluk sigortası limitlerine kadar tehlike esasına göre sorumlu tutulması da hakkaniyete aykırılık oluşturmayacaktır.